

TARIXNI BILMAY KELAJAKKA YO'L YO'Q

Egamnazarov Xusniddin Shamsiddinovich

Samarqand viloyati Nurobod tumani

72 -o'rta ta'lim maktabi tarix fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada tarixiy ongning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni, milliy o'zlikni anglash va yosh avlod tarbiyasidagi ahamiyati tahlil etilgan. Tarixni bilish nafaqat o'tmishni anglash, balki kelajakka to'g'ri yo'nalish berish vositasi sifatida talqin qilinadi. Shuningdek, maqolada tarixiy xotira va madaniy merosni saqlash orqali mustahkam jamiyat barpo etish masalalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: tarixiy ong, madaniy meros, milliy xotira, avlodlar uzviyligi, o'zlikni anglash, fuqarolik pozitsiyasi

Kirish

Har qanday xalq yoki millatning kuchi uning tarixiy xotirasi va madaniy ongiga bog'liq. Tarixni bilish — bu shunchaki faktlarni o'rganish emas, balki o'zligini anglash, ildizlarga qaytish va kelajak sari dadil qadam tashlash demakdir. “Tarixni bilmay kelajakka yo'l yo'q” degan ibora bugun har qachongidan ham dolzarb. Jahon miqyosida globallashuv kuchayib borayotgan bir davrda, milliy qadriyatlar, tarixiy meros va o'zligini anglash yosh avlodni ma'naviy tarbiyalashda asosiy omillardan biri bo'lib qolmoqda. Shu nuqtai nazardan, mazkur maqola tarixiy ongning yoshlar ongidagi shakllanishi, uning ijtimoiy hayotdagi roli hamda istiqboldagi o'rnini ilmiy-nazariy asosda ko'rib chiqishga bag'ishlangan.

Tarix insoniyat tafakkurining mahsuli bo'lib, har bir xalqning o'ziga xos yo'li, urf-odati, qadriyatlari bilan chambarchas bog'liqdir. Tarixiy bilim inson shaxsining yetuklashuvi, uni ongli fuqaroga aylantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Bu fikrni mashhur olim Erix Fromm ham qo'llab-quvvatlab, “inson o'tmishini bilmasdan, o'z kelajagini ongli ravishda qurishga ojiz” degan edi.

Tarixni o'rganish orqali avlodlar uzviyligini ta'minlash, ota-bobolarimizning mehnati, fidoyiligi va jasoratini anglash mumkin. Bu esa yoshlar ongida vatanparvarlik, fidoyilik va ijtimoiy mas'uliyat tuyg'ularini shakllantiradi. Ayniqsa, mustaqillik yillarida O'zbekiston tarixining qayta o'rganilishi va baholanishi, milliy tarixshunoslik maktabining rivojlanishi milliy o'zlikni anglashda muhim poydevorga aylandi.

Zamonaviy dunyoda raqamli axborot oqimi avlodlar ongiga kuchli ta'sir ko'rsatayotgan bir davrda tarixiy haqiqatni yoshlar ongiga to'g'ri yetkazish masalasi nihoyatda dolzarb. Tarixiy voqealarni yolg'on yoki siyosiy maqsadlarda noto'g'ri talqin qilish xavfi mavjud bo'lib, bu jarayonga qarshi faqat tarixiy ong va tanqidiy

tafakkur bilan kurashish mumkin. Shu boisdan maktab va oliy ta'lim muassasalarida tarix fani chuqur, tanqidiy va zamonaviy metodlar asosida o'qitilishi zarur.

Yana bir muhim jihat – bu tarixiy shaxslar xotirasini e'zozlash, tarixiy obidalarni asrab-avaylash, ularni yosh avlod ongiga chuqur singdirishdir. Tarixiy yodgorliklar va muqaddas ziyoratgohlar – bu millat xotirasi, ularni saqlash orqali kelajakni mustahkamlash mumkin. Yoshlar bunday merosni o'rganar ekan, o'z shaxsiy hayotida ibrat oladi, ulkan ma'naviy zaminga tayanadi.

Tarix faqat urush va siyosiy hodisalardan iborat emas. Unda madaniyat, adabiyot, ilmfan, falsafa va diniy-ma'rifiy qadriyatlar ham muhim o'rin egallaydi. Shu sababli tarixni integrativ yondashuv asosida, ya'ni turli fanlar bilan bog'lagan holda o'rgatish, yosh avlodga keng dunyoqarash va tafakkur doirasini beradi.

Yoshlar orasida tarixiy ongning rivojlanishini faollashtirish uchun zamonaviy usullar – interaktiv darslar, muzeylarga sayohat, tarixiy filmlar tahlili, mahalliy tarixiy obidalarni o'rganish, ekskursiyalar, ma'naviyat darslari va elektron resurslardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi globallashtirish davrida tarixni to'g'ri o'rganish orqali faqat o'tmishga qaytish emas, balki uni tahlil qilish, xatolardan saboq olish va kelajakka to'g'ri yo'nalish berish mumkin. Tarix bugun va ertaning ko'zgusi bo'lishi kerak.

Tarixni o'rganish nafaqat o'tmishdagi voqealarni bilish, balki shu orqali bugun va ertangi kunga bo'lgan qarashni shakllantirishdir. Har bir xalqning tarixiy tajribasi, uning qadriyatlari, urf-odati, urushlar va tinchlik davrlaridagi muvaffaqiyatlari yoki xatolari, kelajakdagi rivojlanish yo'nalishlarini belgilashda muhim o'rin tutadi. Tarixiy xotira millatni birlashtiradi, uni doimiy ravishda yangilab boradi va o'zligini saqlab qolish imkoniyatini ta'minlaydi.

Ko'plab tarixshunoslar va siyosatchilar tarixni yodga olish va uni yangi avlodlarga yetkazishning naqadar zarurligini ta'kidlaydilar. Masalan, Buyuk Britaniya tarixshunosi Eric Hobsbawm tarixni "ijtimoiy xotira" sifatida ta'riflagan. Uning fikricha, tarix millatning o'zligini shakllantiradi va jamiyatning ijtimoiy tuzilmasini aniqlashga yordam beradi. Tarixni yodga olish orqali biz faqatgina o'tmishga nazar tashlamaymiz, balki tarixning bizni qayerga olib borishini, kelajakda nimalar yuz berishini tushunishga yordam beradigan kalitni qo'lga kiritamiz.

Bundan tashqari, tarixni bilish bugungi kunda jamiyatning turli sohalarida, ayniqsa, siyosat va iqtisodiyotda to'g'ri qarorlar qabul qilish uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Tarixiy tajriba va uni chuqur tahlil qilish orqali davlatlar ijtimoiy adolatni, barqaror rivojlanishni va milliy xavfsizlikni ta'minlashga imkoniyat yaratadilar. Tarixiy xatolardan saboq olish orqali, millatlar o'z qarorlarini yanada ongli va mas'uliyatli ravishda qabul qiladilar.

Tarixni bilmaslik esa, faqat o'tmishdan saboq olmangani bilan cheklanib qolmaydi. Bu, avvalo, kelajakdagi imkoniyatlarni yaxshi ko'ra olmaslik, dunyodagi

global o'zgarishlarga moslasha olmaslikka olib keladi. Bugungi globalizatsiya sharoitida millatlar bir-birining madaniyatini, iqtisodini va siyosatini yaxshiroq tushunishlari zarur. Agar bir xalq o'z tarixini bilmasa, uning boshqa xalqlar bilan o'zaro hamkorligi, ularning ehtiyojlarini va qadriyatlarini tushunishi qiyinlashadi.

Xalqning tarixini o'rganish jarayonida nafaqat siyosiy va iqtisodiy hodisalar, balki madaniy, adabiy va ilmiy yutuqlar ham katta o'rin egallaydi. Tarixda amalga oshirilgan yirik ilmiy kashfiyotlar, madaniy yutuqlar, buyuk san'atchilarning yaratgan asarlari va boshqa sohalaridagi muvaffaqiyatlar ham jamiyatni rivojlantirishga katta ta'sir ko'rsatgan. Masalan, O'zbekistonning buyuk ilm-fan, adabiyot va san'at namoyandalari, tarixiy shaxslar va ularning merosi bugungi kunda yoshlar uchun ibrat manbai hisoblanadi.

Shuningdek, tarixni o'rganish orqali millat o'z madaniy merosini saqlab qolish, unga zarar yetkazilishining oldini olish imkoniyatiga ega bo'ladi. Madaniy meros – bu millatning o'zlikni anglashda, o'z tarixini qadrlashda va kelajakka ishonch bilan qadam tashlashda katta rol o'ynaydi. Tarixiy obidalar, yodgorliklar, qadimiy shaharlar va qishloqlar – bularning barchasi millatning boy merosini tashkil etadi va uni kelajak avlodlarga yetkazish mas'uliyati bizning zimamizda.

Shu bilan birga, tarixiy bilimlarni yosh avlodga yetkazishdagi eng muhim vazifalardan biri – bu tarixni zamonaviy usullar orqali o'rganish, interaktiv darslar, muzey sayohatlari, video materiallar va zamonaviy texnologiyalarni o'z ichiga olgan darslar orqali yoshlarni tarixga bo'lgan qiziqishini oshirishdir. Yoshlarning tarixiy bilimlari jamiyatning ijtimoiy-ma'naviy rivojlanishida muhim o'rin tutadi va ularni tarixni tahlil qilishga va undan saboq olishga undaydi.

Agar biz o'z tariximizni to'g'ri bilib, ulardan saboq olgan holda kelajakka qadam qo'ysak, milliy barqarorlik va rivojlanishning kafolatiga ega bo'lamiz. Tarixni bilish, o'rganish va unga hurmat bilan qarash bizga jamiyatdagi adolat, taraqqiyot va barqarorlikni ta'minlashda yordam beradi.

Xulosa

Tarixni bilmasdan, inson o'zining kimligini anglay olmaydi. Tarix bu – millat xotirasi, vijdoni va faxri. Uni o'rganish orqali biz faqat o'tmishni eslamaymiz, balki kelajak sari dadil qadamlashga asos yaratamiz. Har bir o'qituvchi, har bir ota-ona va har bir yosh tarixni bilishga, his qilishga va undan saboq olishga intilishi kerak. Zero, tarixni anglab yashagan millatgina o'zligini yo'qotmaydi, uni qadrlagan xalqgina kelajakda mustahkam jamiyat barpo eta oladi. Shunday ekan, tarixni o'rganish – bu nafaqat bilim, balki ma'naviy ehtiyoj, jamiyatga bo'lgan mas'uliyatdir. Shuningdek, tarixiy bilimlarni zamonaviy metodlar yordamida o'rganish, yoshlar ongida tarixiy tafakkur va tahliliy fikrlashni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Bugungi globalizatsiya jarayonida tarixni bilish, boshqa millatlar va madaniyatlarni tushunish, ijtimoiy adolat va siyosiy barqarorlikni ta'minlashda muhim vositadir.

Tarixiy xotirani saqlash, madaniy merosni asrab-avaylash va uni yosh avlodga yetkazish orqali millat o'zining o'zligini yo'qotmasdan, yangi davrga moslashish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu jarayonda ilmiy-tadqiqotlar, ta'lim tizimi va jamiyatning umumiy fikrining roli nihoyatda katta.

Shu bilan birga, tarixni o'rganish bugun faqat akademik faoliyat emas, balki har bir fuqaroning jamiyatdagi mas'uliyatini anglash, o'z tarixini qadrlash va undan saboq olish imkoniyatidir. Tarixni bilib yashagan millat kelajakka dadil qadam qo'yadi va o'zini jamiyatda mukammal, mustahkam o'ringa ega deb his qiladi.

Kelajakni qurishda o'tmishdan saboq olish, uning eng yaxshi jihatlaridan foydalanish va xatolardan o'rganish jamiyatni rivojlantirishda, o'zligini saqlashda va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Shu tariqa, tarixni bilish va uni o'rganish bugun biz uchun nafaqat ilmiy, balki ma'naviy ehtiyojga aylangan.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I. A. (2008). Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: O'zbekiston Respublikasining "Ma'naviyat" nashriyoti.
2. Hobsbawm, E. (1994). The Age of Extremes: The Short Twentieth Century, 1914–1991. London: Michael Joseph.
3. Fromm, E. (1955). The Sane Society. New York: Rinehart & Company, Inc.
4. Anderson, B. (1991). Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism. London: Verso.
5. Smith, L. (2006). Uses of Heritage. London: Routledge.
6. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi qonun (2019). O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi.